

ПОЖАРОВА ОКСАНА ВІКТОРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри трудового права та права соціального забезпечення,
кандидат юридичних наук*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

На сьогодні пандемія COVID-19 змусила кожну країну зіткнутися з проблемами, які пов'язані з вірусом SARS-CoV-2 та його негативними наслідками у сфері праці. Питання щодо зміцнення та покращення системи охорони праці вийшли на перший план та потребують негайного вирішення в Україні. Право на належні, безпечні і здорові умови праці задекларовано в Конституції України [1]. Саме рівень правового забезпечення охорони праці впливає на безпеку будь-яких робіт у суспільному виробництві. Аналіз діючого законодавства у сфері охорони праці та встановлення, наскільки його норми відповідають європейським стандартам і вимогам часу є надзвичайно актуальним.

14 жовтня 1992 року було прийнято Закон України «Про охорону праці» [2], який і зараз є чинним. Саме він визначив основні положення, які закріплювали принципи державної політики щодо безпеки праці та встановлювали єдиний порядок організації охорони праці в країні. Цим законом було закладено основи щодо реалізації кожним свого конституційного права на охорону життя і здоров'я в процесі трудової діяльності.

Крім цього, з метою удосконалення державної системи управління охорони праці розроблюються Національні, галузеві, регіональні та виробничі програми в Україні. Програми спрямовані на вирішення організаційних питань у сфері охорони праці та нормативно-правове забезпечення робіт на виробництві.

Однак, протягом минулих років спостерігалось погіршення матеріально-технічної бази багатьох підприємств в Україні, що негативно впливало на умови праці на більшості з них. Тому статистика щодо нещасних випадків невтішна. В нашій країні серед основних причин нещасних випадків в процесі трудової діяльності можливо виділити – порушення трудової, виробничої дисципліни, технологічного процесу, вимог пожежної безпеки; незадовільне утримання робочих місць; невикористання засобів індивідуального захисту, тощо.

В таких умовах охорона праці відіграє особливу роль. Спільні зусилля відповідних органів влади та громадськості повинні бути спрямовані на забезпечення належного рівня безпеки праці. Нормативно-правова база з питань охорони праці потребує адаптації до вимог директив Європейського Союзу.

Україна взяла на себе зобов'язання щодо імплементації рамкової Директиви Ради 89/391/ЄС та цілої низки асоційованих з нею європейських директив у сфері безпеки працівників, зокрема Директиви Ради

№ 89/654/ЄЕС від 30 листопада 1989 року про мінімальні вимоги стосовно безпеки і охорони здоров'я на робочому місці; Директиви Ради № 92/85/ЄЕС від 19 жовтня 1992 року про встановлення заходів із заохочення поліпшення безпеки та гігієни праці вагітних працівниць, працівниць, які нещодавно народили, чи годувальниць; Директиви Ради Європейського Союзу № 94/33/ЄС від 22 червня 1994 року про захист працюючої молоді.

Також, десятки міжнародних нормативних актів та договорів, до яких приєдналася Україна, безпосередньо стосуються або мають точки перетину із сферою охорони праці. Для регулювання окремих питань охорони праці у відповідності з Законом України «Про охорону праці» діють понад 2000 підзаконних нормативних актів, якими складно користуватися навіть фахівцям.

Застарілість та неефективність існуючого способу державного регулювання охорони праці обумовлює постановку питання про упорядкування правового регулювання у даній сфері.

12 грудня 2018 року було прийнято розпорядження Кабінету Міністрів України, яким було схвалено Концепцію реформування системи управління охороною праці в Україні та затверджено план заходів щодо її реалізації [3].

На виконання пункту 2 цього плану було підготовлено проект Закону України «Про безпеку та здоров'я працівників на роботі» [4], який 29 січня 2021 року оприлюднило на офіційному веб-сайті Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. В цьому Проекті змінюється спосіб впливу на роботодавців, який базувався на засадах адміністративного чи кримінального покарання за порушення встановлених державою правил чи приписів з безпеки та закріплюється більша самостійність роботодавця у виборі найефективніших способів організації безпеки працівників. Звернуто увагу на те, що роботодавець повинен нести в першу чергу матеріальну (фінансову) відповідальність за вибір та ефективність визначеної ним політики безпеки.

Відповідно до європейських стандартів Проект передбачає введення нових понять, а саме: інцидент, професійний ризик, оцінювання ризиків, робочого місця, шкідливих та небезпечних професійних факторів, аудит системи безпеки та здоров'я працівників, експертна організація та заміну «охорона праці» або «безпека праці» на «безпека працівника».

Проектом також встановлюють обов'язки роботодавців щодо забезпечення безпеки та здоров'я окремих категорій працівників, зокрема: працівниць, які нещодавно народили, та працівниць, які годують грудьми; працівників, які не досягли 18-тирічного віку; працівників з інвалідністю і передбачається обов'язок забезпечувати посилену увагу до захисту генетичного спадку працівників.

Разом з тим, запропоновано внести зміни до Кодексу законів про працю України [5] щодо виключення статті 174, яка забороняє застосування праці жінок на важких, небезпечних, шкідливих, підземних роботах та статей 190, 191, 192, які стосуються праці неповнолітніх працівників, у тому числі заборони залучати працівників молодше

вісімнадцяти років до важких, небезпечних, шкідливих, підземних, нічних, надурочних робіт і робіт у вихідні дні.

Дійсно, правове регулювання у сфері охорони праці потребують змін і приведення у відповідність до європейських стандартів, враховуючи модернізацію державної політики в Україні, спрямованої на комплексне вирішення задач охорони праці. Ключовим завданням політики має стати забезпечення пріоритету життя і здоров'я працюючих по відношенню до результатів виробничої діяльності та створення безпечних, здорових умов праці на підприємствах і в організаціях усіх форм власності. Проект Закону України «Про безпеку та здоров'я працівників на роботі» має бути ухвалений, але водночас окремі положення цього проекту є суперечливими і потребують безумовного доопрацювання з метою дотримання вимог статті 22 Конституції України.

Список використаної літератури:

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної ради України 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про охорону праці : Закон України від 14.10.1992 р. № 2694-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 49. Ст. 668.
3. Про схвалення Концепції реформування системи управління охороною праці в Україні та затвердження плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.12.2018 р. № 989-р. *Офіційний вісник України*. 2018. № 100. Стор. 89. Ст. 3338.
4. Про безпеку та здоров'я працівників на роботі : Проект Закону України. URL : <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=2aef0adc-3565-4b0c-a018-df258017427a&title=ProektZakonuUkrainiproBezpekuTaZdoroviaPratsivnikovNaRoboti>
5. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 року № 322-VIII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375.

Ключові слова: роботодавець, працівник, охорона праці, безпека працівника, інцидент, професійний ризик, праця жінок, неповнолітній працівник, правове регулювання, концепція, Конституція, Директиви.

Ключевые слова: работодатель, работник, охрана труда, безопасность работника, инцидент, профессиональный риск, труд женщин, несовершеннолетний работник, правовое регулирование, концепция, Конституция, Директивы.

Key words: employer, employee, labour protection, employee safety, incident, occupational risk, labour of women, minor employee, legal regulation, conception, Constitution, Directives.